

IMAGINEA COPILULUI ÎN DISCURSUL OFICIAL ÎN MOLDOVA REGULAMENTARĂ

Perioada Regulamentului Organic a fost, pentru Moldova, o epocă de mari transformări sub raport social-politic cultural și al moravurilor, ce-și aflau originea în progresul general stimulat de libertatea comerțului (câștigată la 1829 în urma tratatului de la Adrianopole), de dezvoltarea orașelor și a pieței interne, de integrarea treptată a țării în sistemul economic și de civilizație european.

În acest context devine din ce în ce mai vizibilă preocuparea pentru partea cea mai tânără a membrilor societății, și anume pentru copii. Nivelul la care acest interes poate fi cel mai bine observat este acela declarativ, oficial, ilustrat de textele de lege, de rapoartele funcționarilor din domeniile sănătății și instrucțiunii publice, de discursurile pronunțate de unele personalități în diverse împrejurări.

O primă imagine a poziției copilului atât în familie cât și în societate ne oferă legislația epocii, în special aceea civilă cuprinsă în *Codul Calimah*. Acest cuvânt, “copil” nu se referă, în condica civilă a Principatului Moldovei, doar la cei aflați la o vârstă fragedă, ci în general la toate acele persoane care nu îndepliniseră încă vârsta majoratului. Sunt distinse, astfel, trei etape ale evoluției copilului: până la împlinirea vârstei de șapte ani acesta era numit “prunc”, între șapte și paisprezece ani pentru cei de sex masculin și între șapte și doisprezece ani pentru cei de sex feminin purta numele de “nevrâstnic”, fiind apoi denumit “sprevrâstnic” până la împlinirea a douăzeci și cinci de ani, când tânărul devenea major¹. Până la această vârstă copilul – cuvânt folosit ca termen generic – era asimilat cu acele persoane (între care se aflau și cei ce sufereau “din lipsa minții”) care “nu-și pot povățui înseși a lor lucrări și a-și ocârmui lucrurile lor”. Această stare de incapacitate făcea necesară “apărarea” copiilor “de către legi mai cu dinadinsul, ca să nu se asuprească în driturile lor”².

Observăm așadar că statul, societatea, nu mai lasă interesele copilului doar în seama familiei – mediul cel mai obișnuit al creșterii și evoluției acestuia. Părinții nu mai sunt lăsați să-și crească după bunul plac progenitura, ci sunt, prin intermediul legislației, “îndatoriți a da fiilor lor cuviincioasă creștere, adică îngrijindu-se pentru viața și sănătatea lor, să li se deie trebuincioasa hrană, deprinzându-le puterile trupești și iscusințele sufletești spre bine și întemeind fericirea lor cea viitoare prin învățături mai ales a dogmelor credinței și apoi a celorlalte folositoare științe”³. Desigur, ne imaginăm cu ușurință că realitatea nu corespundea întotdeauna acestor prevederi. Rămâne însă semnificativ rolul complex pe care era chemată familia să-l aibă în educarea copiilor, în pregătirea lor pentru a deveni adulți folositori societății. Acest rol este cu atât mai ușor de înțeles dacă ne gândim că în epoca în care a fost redactat *Codul Calimah* (la 1 decembrie 1817 intra în vigoare) învățământul public era ca și inexistent.

Continuând cu reglementarea relațiilor părinți – copii, condica civilă prevede roluri diferite pentru cele două sexe în creșterea fiilor: “Tatăl, mai ales, este îndatorit a se îngriji pentru hrana copiilor, până ce vor veni în vârstă de a se hrăni de sineși, iar mama pentru nevătămarea trupului și a sănătății lor”⁴. Această împărțire era firească, având în vedere că sarcina de a întreține familia revenea, în acele vremuri, bărbatului, activitatea femeii rămânând concentrată asupra gospodăriei, a casei.

Amândoi părinții aveau, însă, drepturi egale în ceea ce privește supravegherea educației copiilor, putând adopta măsuri coercitive în caz de nevoie. “Copiii cei cu năravuri rele”, “cei nesupuși” sau “cei ce tulbură casnica liniștire” puteau fi pedepsiți, însă “cu un chip cuviincios și nepricinuitor de vătămare”⁵. Nu se precizează sensul acestei din urmă expresii, dar ea lasă să se înțeleagă că era admisă, într-o anumită doză, folosirea violenței împotriva copiilor atunci când părinții o considerau necesară. Din alte surse aflăm că pedeapsa fizică era, într-adevăr, acceptată în

¹ *Codul Calimah*, p.75.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p.125.

⁴ *Ibidem*, p.183.

⁵ *Ibidem*, p.127.

epocă. Radu Rosetti amintește astfel obiceiul dascălilor greci de a se sluji de nuia ca de un auxiliar prețios în predarea limbii elene⁶. Bătaia era admisă și în învățământul public: regulamentul școlar din 1835 prevedea aplicarea, în cazuri mai grave de indisciplină, a cinci până la douăzeci de lovituri de vargă, după vârsta școlarului și după prealabila înștiințare a părinților sau a episcopilor acestuia⁷. Pedepșa trupească era necesară - se argumenta - "fiindcă elevii, prin casnica lor creștere, nu sunt încă primitivi de îndreptare numai prin muștrări și mijloace de emulație"⁸. Copilul apărea, așadar, ca o forță rebelă care trebuia îmblânzită, sarcină de care familia nu era capabilă să se achite în întregime, făcând necesară intervenția societății prin unele instituții specifice. Pedepșa corporală a fost interzisă prin noul regulament școlar din 1852⁹, fiind înlocuită cu alte sancțiuni, care urmăreau mai degrabă să sensibilizeze sufletul decât să constrângă trupul. Acestea puteau fi muștrarea confidențială sau în public, neadmiterea în băncile școlarelor (plasarea - se subînțelege - a vinovatului într-o poziție izolată față de ceilalți elevi), hrana separată, neparticiparea la recreații, aviz scris părinților, neadmiterea la examen, excluderea temporară sau chiar exmatricularea¹⁰. Toate aceste măsuri vizau izolarea elevului indisciplinat transformându-l într-un marginal, fapt care exercita fără îndoială o serioasă presiune psihică asupra celui pedepsit.

Părinții aveau în continuare dreptul de a aplica sancțiuni corporale, legiuitorii încercând, însă, să limiteze autoritatea acestora asupra copiilor lor. Astfel, este prevăzută decăderea din drepturile părintești a acelor părinți care "nicidecum nu se îngrijesc pentru hrana și buna creștere a fiilor", sau a acelor care abuzau de autoritatea lor. De data aceasta ni se explică ce se înțelegea prin abuzuri: "Reaua întrebuințare a puterii părintești se face atunci când tatăl vatamă prin faptă trupeasca siguranță a fiului, firescul drit, cinstea, curățenia moravurilor, averea lui sau alte drituri convenite fiului. Aceste fapte sunt: vrăjmășia împotriva fiului sau îndemnarea cătră năravuri rele, pedepse nemăsurate, silnicia spre însurare sau cătră alegerea chipului viețuirii lui". Împotriva unei asemenea situații, copilul se putea apăra cerând ajutorul judecătoreiei, sesizare pe care o mai puteau face rudele lui sau oricine altcineva ar fi dorit să semnaleze, în numele micii victime, abuzul¹¹.

Legislația prevedea mediere instituțională și pentru apariția unor tensiuni între proiectele de viitor ale părinților pentru copiii lor și dorințele acestora. Tatăl, căruia îi revenea, conform legii, cea mai mare autoritate, putea "da creștere fiului său celui nevrâstnic potrivit cu rangul, starea și chipul vieții ce va socoti de cuviință; ajungând însă fiul la sprevrâstnicie, dacă el nu va fi mulțumit cu chipul acela și va descoperi tatălui său dorința ce are cătră vreun alt fel de chip spre petrecerea vieții sale, mai potrivită cu plecarea inimii și cu puterile lui, și nu va fi putând câștiga dorința sa de la părinți, este slobod să facă cererea sa la cuviințioasa judecătoreie"¹². Mama avea și ea un cuvânt greu de spus, așa cum aflăm din unele mărturii ale epocii. Un asemenea exemplu este acela al lui G. Sion al cărui tată îl destinase pe viitorul scriitor vieții monahale, țintind, pentru fiul său, spre cea mai înaltă demnitate ecleziastică, aceea de mitropolit (care era "ca un al doilea vodă în țară"). Tânărul Sion acceptase, mama acestuia opunându-se în schimb cu vehemență și reușind să-și impună punctul de vedere în urma căruia fiul ei a fost trimis la Colegiul "Sf. Sava" din București¹³.

Este foarte posibil ca aceste dispoziții legale privitoare la protejarea copiilor de constrângerile părinților să fi rămas neaplicate. Rămâne, însă, demnă de remarcat ideea care inspirase întocmirea acestor articole de lege, și anume aceea că un copil nu era proprietatea deplină a familiei sale, ci o ființă care dispunea de anumite drepturi pe care societatea era datoră să le apere atunci când erau încălcate, intervenind în universul privat în favoarea celui considerat mai slab.

Condica civilă prevedea, de asemenea, și îndatoririle pe care le aveau copii față de părinții lor. "Fiii sunt datori - se preciza - a păzi cucernicia cătră părinți și a se supune la toate poruncile cuviințioase și drepte, măcar de vor fi părinții și de altă credință"¹⁴. Biserica, la rândul ei, venea să

⁶ R. Rosetti, *Amintiri. Ce am auzit de la alții*, vol.I, București, 1996, p.116.

⁷ V.A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, vol.I, București, 1901, p.202.

⁸ *Ibidem*, p.227.

⁹ *Règlement pour la réorganisation de l'instruction publique dans la Principauté de Moldavie*, Iași, 1857,

p.54.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Codul Calimah*, p.135.

¹² *Ibidem*, p.127.

¹³ G. Sion, *Suvenire contimpurane*, Iași, 1886, p.411.

¹⁴ *Codul Calimah*, loc.cit.

întărească aceste prevederi punând porunca a V-a ("Cinstește pe tatăl și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți și fericiți pe pământ") la temelia unei familii sănătoase precum și la aceea a vieții sociale. Interpretând această poruncă, Biserica stabilea că fiii trebuiau să se arate credincioși și supuși față de părinții lor, să-i îngrijească în caz de boală și de bătrânețe, să se roage pentru mântuirea sufletului lor, să le îndeplinească întocmai testamentul în măsura în care acesta nu contravenea legilor laice și ecleziastice. Aceleași îndatoriri le aveau copiii (și, se subînțelege, viitorii adulți), și față de domnitor și de patrie căci, se argumenta, "patria este o mare familie a cărei căpetenie este domnitorul, iar supușii sunt fiii lui și ai patriei", ca și față de dregătorii care continuau sarcina părinților de a proteja și educa, și anume profesorii, funcționarii guvernamentali, judecătorii¹⁵.

Copilul era dator față de Dumnezeu cu "închinare dimineața și seara, participarea la slujbe duminicile și sărbătorile, spovedania în posturi și împărtășirea". "Cătră sine însuși", copilul era dator "în toată dimineața a spăla fața și mâinile cu apă rece, a peptena capul, a curăți straietele, iar sâmbăta după masă a se la și a tăe unghiile". El trebuia să se trezească pentru a învăța dis de dimineață, "că de ajuns este – se considera – a dormi șapte ceasuri în douăzeci și patru"¹⁶.

În familia sa, copilul nu avea numai valoare în sine, el era în primul rând moștenitorul averii și al poziției părinților săi în societate, având un rol esențial în perpetuarea sistemului social¹⁷. Faptul că aceasta era principala "funcție" a copilului este dovedit de diferența de statut dintre legitimi și nelegitimi ("Fiii cei nelegiuți nu dobândesc drituri deopotrivă cu cei legiuți"¹⁸). Născuți în afara căsătoriei, aceștia nu puteau primi decât numele mamei, fiindu-le refuzat dreptul asupra numelui și averii tatălui chiar dacă acesta își asuma responsabilitatea paternității și contribuia la creșterea lor. Chiar când acești copii erau legitimați (prin act întărit la tribunal și cu permisiunea Divanului), ei nu dobândeau dreptul decât la moștenirea părinților, nu și a rudelor acestora. Legea limita, însă, discriminarea la situația acestor copii în raport cu familia; în ceea ce privește evoluția lor socială, se preciza că "nelegiuța însoțire nu poate să pricinuiască copilului jignire la cinstea politicească și la înaintirea lor"¹⁹.

Un caz aparte îl reprezentau copiii siliți să crească în afara unei familii, copiii abandonati. În Moldova acestei epoci, numărul sarcinilor nedorite atinge proporții semnificative, din cauze insuficient limpezite. O posibilă explicație poate fi fenomenul prostituției, care trebuie să fi avut o anume amploare dacă s-a simțit nevoia reglementării lui printr-o lege ("femeile publice" erau inclusiv clasificate - "țuitoare", "femei publice având mobilitatea lor", "femei de bordel adică în gazdă la vreo stărstoaie", "femei de uliță" – și puse să plătească anumite taxe, măsuri care nu-și au rostul decât dacă realitatea le face necesare²⁰). Relaxarea moravurilor poate fi o altă explicație.

Femeile aflate în aceste situații hotărau, nu de puține ori, să scape de copiii concepuți în condiții neacceptate de societate. Avortul pare să fi fost o practică răspândită, după cum reiese dintr-un raport întocmit în 1855 de către Ludovic Steege, unul dintre medicii orașului Iași. Imaginea desprinsă din acest raport este deosebit de sugestivă: "Nu e prea de mult – spunea doctorul – că se putea zice încă la noi că greșelile femeilor săvârșite afară de cuviințele sociale nu aveau alt refugiu spre a scăpa de rușine decât crima. Săpând cineva prin locuri unde niciodată nu au fost cimitire, scurgând iazuri, destupând gropi, nu i se întâmpla prea rar a descoperi schelete de copii care se presupuneau a fi fost îngropați acolo de către înseși mamele lor, mai înainte de a ajunge încă la termenul firesc al nașterii"²¹. Autoritățile au încercat să stăvilească fenomenul impunând ca îndatorire moașelor "să arate în secret stăpânirii locale pe femeile care le fac îndemnare spre scopuri nelegiuite și care cer de la dânsule mijloace ce ar putea sluji spre pierderea pruncului"²². În fondurile arhivistice cercetate nu am găsit asemenea denunțuri; această încurajare teoretică a delațiunii nu era însoțită și de un stimulent material, fapt care ne îndreptățește să presupunem că numărul acestor denunțuri nu era mare, mai ales dacă femeile aflate în asemenea situații își asigurau, contra cost, discreția moașelor la

¹⁵ *Catihisul ortodocsu*, Iași, 1857, p.189.

¹⁶ G. Săulesu, *Întâiele cunoștințe de literă și de idei pentru tinerimea școalelor începătoare*, Iași, 1832,

p.19.

¹⁷ *Codul Calimah*, loc.cit.

¹⁸ *Ibidem*, p.131.

¹⁹ *Ibidem*, p.217.

²⁰ *Manualul Administrativ al Principatului Moldovei*, vol.I, Iași, 1855, p.345.

²¹ *Gazeta de Moldavia*, 29/1835, p.2.

²² *Manualul...*, vol.II, p.447.

care apelau.

Moaşele mai erau obligate, în cazul în care erau solicitate să trateze femeii necăsătorite ce acuzaau dureri abdominale, să se asigure dacă nu era vorba de fapt despre o sarcină. Dacă acest diagnostic se confirma, aveau datoria de a informa despre aceasta pe mamele respectivelor femei sau, în cazul slugilor, pe stăpânii lor, veghind totodată, în momentul naşterii, ca nou-născutul să nu fie ucis sau abandonat²³. Din aceste dispoziţii putem deduce că femeile din rândul cărora se alegeau mamele care îşi lepădau copiii erau mai ales cele tinere, încă nemăritate, care erau împiedicate să-şi păstreze progenitura din cauza constrângerilor sociale sau a lipsurilor materiale.

Odată sarcina nedorită ajunsă la termen, copilul rezultat astfel era de multe ori abandonat pe la vreo biserică, cruzimea însoţind nu de puţine ori acest gest al lepădării. Documentele menţionează cazuri de prunci lăsaţi în toiul nopţii “în gunoi afară”²⁴ sau “numai cu pielea goală în mijlocul drumului într-o noapte geroasă de februarie”²⁵.

Soarta copiilor abandonaţi era, aşadar, una dintre cele mai proaste, prea puţini dintre ei ajungând să capete o creştere corespunzătoare. Acestor copii pe care părinţii lor naturali s-ar putea spune că efectiv îi aruncau, începe să le acorde, însă, importanţă statul. Intervenţia acestuia era determinată de ideea că pruncii părăsiţi sau cei pe care familia nu putea să-i crească “se făceau copiii societăţii”²⁶ care era dator să le asigure cele necesare traiului şi educaţiei. Prin Regulamentul Organic se iau, aşadar, unele măsuri privind mai buna îngrijire a acestor dezmoşteniţi ai soartei: este înfiinţată o instituţie specială cu rolul de a prelua copiii abandonaţi de la biserici, de a-i încredinţa unor doici plătite (un echivalent al asistenţilor maternali actuali) şi de a le asigura un loc de muncă începând cu vârsta de zece ani când se presupunea că erau în stare să-şi câştige singuri cele necesare traiului. Ajunşi la această vârstă, copiii erau plasaţi cu contract scris în locuri unde să poată munci astfel încât “să poată dobândi o stare sigură şi spre a putea trăi cu cinste”²⁷. Bunele intenţii ale legislatorilor se loveau însă de numeroase abuzuri. Unul des întâlnit era acela la doicilor cărora le murea copilul încredinţat, dar pentru a primi în continuare leafa acestea se înfăţişau cu alt copil prezentându-l drept acelaşi. Un alt caz era acela al oamenilor care-şi prezentau proprii lor copii ca fiind găsiţi pentru a obţine de pe urma lor avantajele prevăzute²⁸.

În acea epocă bugetul statului nu era în măsură să suporte cheltuielile cerute de înfiinţarea unor orfelinate în toată regula. Silită de această stare de lucruri, cărmuirea face apel la mila publică pentru recuperarea acestor copii. “Feţele pravoslavnice” dornice s-o facă erau poftite să-şi asume responsabilitatea întreţinerii şi educării pruncilor lepădaţi pentru ca aceştia să nu ajungă “în primirea şi creşterea vreunora din religiile streine”, fapt care era vrednic de “cea mai de aproape muştrare a cugetului”²⁹. Luarea spre îngrijire a unor asemenea copii era prezentată drept o faptă bună ţinând de “firea omenească şi de datoria creştinească”. În cazul în care nu se găseau doritori, Departamentul Dinlăuntru era dator să reglementeze situaţia lor. Observăm în acest apel ideea că societatea (înţelegându-i aici pe moldovenii de religie ortodoxă) trebuia să fie răspunzătoare de soarta membrilor ei mai puţin favorizaţi, că aceşti copii aparent inutili erau de fapt o valoare ce nu trebuia lăsată pe mâini străine.

În ceea ce priveşte vârsta de la care aceşti copii ar fi fost capabili să se întreţină, realitatea a demonstrat că protecţia financiară oferită de autorităţi doar până la împlinirea a zece ani era insuficientă deoarece după acest prag copiii, încă prea mici pentru a-şi câştiga traiul, se găseau siliţi de orice ajutor şi siliţi de cele mai multe ori să cerşească³⁰. Încercând să rezolve această problemă, cărmuirea stabileşte ca după împlinirea vârstei de zece ani să fie întrebate femeile care i-au crescut până atunci dacă nu-i acceptau spre îngrijire şi în continuare, fără plată, doar în schimbul ajutorului oferit în gospodărie de aceşti copii. Ne putem întreba dacă aceşti copii nu deveneau de fapt o mână de lucru foarte ieftină, slujind doar pentru cazare, hrană şi îmbrăcăminte. Nu dispunem de informaţii

²³ *Ibidem*.

²⁴ Arhivele Statului-Iaşi, fond Epitropia Spitalului Sf. Spiridon, f.134.

²⁵ *Ibidem*, f.150.

²⁶ M. Kogălniceanu, *Scrieri alese*, vol.II, Bucureşti, 1955, p.44.

²⁷ *Regulamentul Organic al Prinţipatului Moldovei*, Iaşi, 1846, p.25.

²⁸ *Manualul...*, vol.II, p.571.

²⁹ *Ibidem*, p.569.

³⁰ M. Kogălniceanu, *op.cit.*, p.52.

despre condițiile în care trăiau acești copii. În cazul refuzului acelor femei, cărmuirea prelua responsabilitatea viitorului lor. Astfel cei de sex masculin erau întreținuți pe perioada deprinderii unui meșteșug după dorința lor, sub conducerea unui maestru sau în cadrul școlii de arte. Pentru fete, era oferită o sumă de zece lei pe lună celor ce ar fi dorit să le crească; în momentul măritişului, acestea beneficiau de o zestre de 300 de lei asigurată din “casa de facere de bine păstrată la Mitropolie”³¹.

Un pas înainte spre îmbunătățirea soartei copiilor lepădați a fost făcut în timpul lui Gr.Al. Ghica. La inițiativa și cu sprijinul acestuia este înființat un institut (Institutul Gregorian) care să favorizeze, prin specificul activității sale, soarta pruncilor veniți pe lume în condiții mai puțin prielnice. În cadrul acestui institut ajung să funcționeze o maternitate, o școală de moașe, un birou pentru plasarea doicilor la familiile care le solicitau, o clinică pentru vaccinarea copiilor și o secție pentru primirea copiilor abandonați. Poarta instituției era prevăzută cu un ghișeu special unde copiii de care părinții lor nu aveau nevoie puteau fi abandonați în condiții discrete și sigure, evitându-se astfel moartea sau îmbolnăvirea lor prin părăsirea pe treptele bisericilor sau la porțile oamenilor. Acest ghișeu pare să-și fi dovedit din plin utilitatea : într-un răstimp de trei ani de la înființarea institutului au fost abandonați în acest mod 362 de nou – născuți, număr deosebit de mare având în vedere că se referă doar la regiunea orașului Iași. În celelalte orașe, îngrijirea copiilor părăsiți era în continuare încredințată în principal comunității³².

Copiii preluați de institut erau plasați, sub supravegherea acestuia, tot pe la doici plătite de către stat deoarece nu existau încă mijloacele înființării unui orfelinat.

Implicarea statului în creșterea acestor copii este un semn că societatea devenea conștientă de pierderea pe care o reprezentau atât mortalitatea infantilă datorată nașterilor în condiții neprielnice (mai ales femeile de condiție modestă erau lipsite de ajutorul unor moașe calificate) cât și avorturile și ignorarea copiilor abandonați. “Nu numai că se curmă viața unei însemnate părți a societății – putem citi în hrisovul domnesc emis de Gr.Al. Ghica vodă cu ocazia înființării institutului – ci se amenință și existența generațiilor viitoare, pregătindu-se o simțitoare vătămare fizică și morală pentru întreaga populație a patriei”. Prin preluarea de către stat a sarcinilor care ar fi revenit părinților acelor copii, se urmărea “a conserva societății multe vieți omenești, a le face ei trebnice și folositoare, a aduce pe altarul patriei o jertfă plăcută lui Dumnezeu”³³. Această implicare a statului este în același timp un exemplu de suplinire, de către o instituție, a unuia dintre rolurile care în mod normal reveneau familiei.

Aceeași idee a importanței pe care o are pentru viitorul unei națiuni buna creștere a tinerilor ei a stat și la baza procesului de reorganizare și de dezvoltare a învățământului public. În epoca Regulamentului Organic se depun eforturi însemnate pentru organizarea învățământului la toate nivelele, de la școlile primare răspândite prin orașele Moldovei până la instituții de învățământ superior precum Academia Mihăileană înființată în 1835. “Singurul mijloc al fericirii prea iubitei noastre patrii este o dreaptă luminare a fiilor ei” – afirma vodă Mihail Sturdza în discursul ținut la inaugurarea Academiei³⁴, iar în Regulamentul Organic instrucțiunea publică figurează ca o problemă de importanță națională. Statul se simte îndatorat să preia și să continue funcția educativă a familiei, fapt ilustrat de numeroase documente din epocă. “Creșterea copiilor le este de Dumnezeu părinților încredințată - putem citi, de exemplu, într-o circulară a Divanului Domnesc către școli – dar fiindcă multor părinți le lipsesc însușirile cerute de asemenea grea însărcinare, iar alții prin a lor treburi sunt împiedicați a stăruii la creșterea fiilor săi, alții încă răposează până a nu le da cuvenita creștere și învățătură, drept aceea ocărmuirea a cărei fericire și siguranță se reazămă pe întemeiata creștere și luminare a cetățenilor săi, ca o maică a tuturor, s-au îngrijit cu obșteasca creștere și învățătură prin așezarea școlilor publice”³⁵. “Meseria” de părinte, deși foarte grea și de mare responsabilitate, nu se învață nicăieri, fiind orientată exclusiv de normele tradiției. De aici nevoia intervenției sociale.

Odată cu încheierea unui învățământ public organizat, numărul elevilor în școlile de stat a început să crească; în 1832 erau înregistrați 531 de elevi, în 1840 – 2918. În medie, un locuitor din

³¹ *Manualul...*, vol.II, p.574.

³² *Gazeta de Moldavia*, Iași, 2/1852, p.4.

³³ *Ibidem*.

³⁴ V.A. Urechia, *op.cit.*, p.288.

³⁵ *Ibidem*, p.159.

cinci sute mergea, în Moldova, la școală, raport care situa Principatul mult în urma altor țări³⁶. Acces la învățământ aveau copiii proveniți din clasele mai înstărite; păturile mai sărace aveau o atitudine mai rezervată față de școlarizarea copiilor lor din pricina costurilor materiale însemnate (pierderea unui ajutor în gospodărie, cheltuieli pentru transport, gazdă sau internat, haine etc.) dar și a implicațiilor psihologice (separarea fizică de copil, sentimentul îndepărtării culturale a acestuia). În plus, posibilitatea de a obține și de a valorifica un capital – știința de carte – cu care nu erau familiarizați, le părea adesea o himeră. Pentru a încuraja frecventarea școlii în asemenea medii, este cerut sprijinul clerului pământean “ca prin sfătuiri duhovnicești să-i îndemne pe părinți să-și trimită copiii la școală” și să nu-i retragă de la învățătură îndată ce au deprins scrisul și cititul pentru a-i băga în cancelarii, așa cum de multe ori se întâmpla³⁷.

Conștientizarea, de către societate, a importanței educației, a dus la acordarea unei atenții sporite și instruirii publice a fetelor, acțiune ce le avea în vedere mai ales pe cele provenite din familii de condiție mijlocie. În mod obișnuit, fetele, cu excepția celor din înalta societate, nu beneficiau de o instruire specială. Educația primită în familie (lucrări manuale, gospodărie), era menită să le pregătească pentru destinația lor principală, aceea de soție și mamă. În unele cazuri, atunci când în familie se aflau și frați mai mari instruiți, se întâmpla ca aceștia să predea surorilor lor rudimente de scriere și citire. Un asemenea exemplu este acela al lui G. Sion (membru al unei familii cu treisprezece copii) care ținea lecții surorilor lui întristat că părinții săi (tatăl era boier de treapta a doua, deci nu din clasele de jos) nu avuseseră mijloacele de a lua măsuri pentru a le scoate din ignoranță³⁸.

Analfabetismul feminin era dominant în epocă, excepție făcând unele fiice de mari boieri educate în pensioane sau acasă cu guvernante. În Moldova acelei vremi fetele prea numeroase reprezentau o povară în familie (trebuiau înzestrate), situație care se rezolva prin trimiterea unora dintre ele, cu sau fără voia lor, la mănăstiri pentru a îmbrăca haina monahală.

Deschiderea, pentru fete, a accesului la educația publică, urmărea nu instruirea lor la același nivel cu acela al băieților, ci avea rolul de a face din ele bune mame și soții, cu cunoștințele gospodărești necesare precum și de a le pregăti să fie de folos țării în unele condiții ca “profesorite”, “spre a fi scutită societatea de aducerea guvernantelor din străinătate cu multe cheltuieli și adesea cu nenemerirea instrucției potrivite”³⁹. În acest scop fetele învățau și câte puțină religie, gramatică, aritmetică, geografie, istorie naturală, pe lângă îndeletnicirile specifice (“deprinderea a tot lucrul de mână femeesc precum facerea călțunilor, cusutul de cămăși, de straie, cusutul la gherghef, tapiseria și alte lucruri folositoare pentru căsnicia economică”⁴⁰).

În fond o bună parte din “programa” pe care trebuiau să o parcurgă fetele consta în ocupații care se învățau în mod obișnuit în familie. Să exprime, oare, acest fapt, neîncrederea societății în educația primită de fete în familie? Sau poate reflectă confuzia care însoțea debutul învățământului public feminin, fază în care organizatorii acestuia nu aveau încă o imagine clară a rolului fetelor în societate. Rămâne însă dorința lor de “înavuțire cu zestre statornică [învățătura - n.n.] menită a închea șirul fericirii sociale”⁴¹.

În perioada asupra căreia ne-am oprit se observă, așadar, cum copilul încetează să mai aparțină doar familiei sale, societatea devine din ce în ce mai conștientă de valoarea lui și începe, la rândul ei, să îl revendice. Documentele oficiale stau ca mărturie despre importanța pe care autoritățile publice o acordă copiilor, precum și despre eforturile acestora de a le asigura un cadru cât mai favorabil de dezvoltare, ca unora ce reprezentau însuși viitorul țării.

DANIELA DOLTU
Universitatea “Al. I. Cuza”
Iași

³⁶ N. Suțu, *Noțiuni statistice asupra Moldovei*, în N. Suțu, *Opere economice*, București, p.151.

³⁷ V.A. Urechia, *op.cit.*, vol.III, p.129.

³⁸ G. Sion, *op.cit.*, p.416.

³⁹ V.A. Urechia, *op.cit.*, vol.I, p.271.

⁴⁰ *Ibidem*, p.130.

⁴¹ *Albina Românească*, Iași, 47/1839, p.5.

**THE IMAGE OF THE CHILD IN THE OFFICIAL DISCOURSE IN
REGULAMENTARY MOLDAVIA****SUMMARY**

The study investigates the official discourse regarding children , reflected in the legislation of the epoque. (The *Calimah Code*, *The Organic Regulation*) in school regulations and reports of public health and educational civil officials.

The legislation regulated very precisely the steps of the child's development and the moment of the full age , all these being also of great importance from a legal point of view. In that epoque the state would express its interest especially for the child, regulating and even interfering in between children and parents, setting the role of each parent and the duties the children had toward their parents, punishing any possible abusive behaviour. It was also considered the child's conduct towards state and ruler , teachers civil servants, justice. The condition of abandoned and illegitimate children takes a separate chapter.

The authorities made efforts to limit such situations that happened quite often in the epoque, especially in the case of the illegitimates (the first specialized institutions, like the Gregorian Institute founded by prince Grigore Ghica have been organized). The official discourse proves thas society was becoming fully aware of the loss represented by infantile mortality, abortion and abandoned children.

The idea of the importance the proper raising of the youth has for the future of a nation, constituted the basis of the reorganization process and development of public education, the state feeling obliged to take over and continue the educational function of the family for boys and especially girls who were neglected in that respect.